

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:17

med anledning av motion om spridning av kristen litteratur i Sovjetunionen

Motionen

I motionen 1977/78:1014 av Filip Fridolfsson och Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anholder om att regeringen upptar överläggningar med Sovjet för att öppna dess gränser för kristen litteratur.

Utskottet

Den ryska ortodoxa kyrkan drabbades hårt av de våldsamma inre uppgörelser och den genomgripande samhällsomvandling som inleddes med oktoberrevolutionen år 1917. Från att förut ha varit en dominerande samhällsfaktor reducerades kyrkan på kort tid genom förföljelser och våld till att bli en beträngd marginalföreteelse i det sovjetiska samhället. Sedermera har religionsfrihet blivit officiellt påbjuden även i Sovjetunionen, men denna frihet är i själva verket starkt kringskuren. Till följd av den statsdoktrin på vilken Sovjetunionen är uppbyggd råder ett grundläggande motsatsförhållande mellan religion och samhälle.

I den sovjetiska författning, som i omarbetat skick antogs i oktober 1977, garanteras landets medborgare samvetsfrihet, och denna frihet definieras som en rätt att utöva vilken religion som helst eller inte utöva någon religion alls, bedriva religiösa kulturer eller ateistisk propaganda. I praktiken har kyrkor och trosrikningar mycket begränsade möjligheter till utåtriktad förkunnelse, medan däremot det statsbärande partiets agitation liksom statsapparaten aktivt stöder den i författningen särskilt omnämnda ateistiska propagandan.

Det finns otaliga vittnesbörd om en långtgående ofördragsamhet och ett ideologiskt grundat motarbetande av fri religionsutövning i Sovjetunionen. Förutom den uttryckliga sanktioneringen av ateistisk propaganda som återfinns i författningen sägs det redan i ingressen till det kapitel däri som handlar om grundläggande fri- och rättigheter att medborgarnas utnyttjande av dessa rättigheter inte får inkräkta på samhällets och statens intressen. Bl. a. sådan religiös verksamhet som syftar till att vinna nya anhängare anses principiellt stridande mot dessa intressen. Det har även på senare år förekommit att religiösa ledare fängslats för s. k. antisovjetisk verksamhet. Alla motåtgärder från samhällets sida till trots har kyrkor och fria samfund i Sovjetunionen på många sätt ådagalagt sin fortsatta livskraft.

Utskottet har flera gånger tidigare haft till behandling motioner som fäst

uppmärksamheten vid skilda former av åsiktsförtryck och kränkningar av trosfriheten i olika länder, däribland Sovjetunionen (jfr UU 1973:6, UU 1975:11, UU 1975/76:16, UU 1977/78:7). Utskottet har därvid kunnat hänvisa till att hävdandet av grundläggande mänskliga rättigheter sedan länge utgör en av hörnstenarna i den svenska utrikespolitiken och att regeringens strävanden i dessa sammanhang bärs upp av en stark folkopinion i vårt land.

Sverige deltar sålunda mycket aktivt i det internationella arbete som pågår för att främja skyddet av mänskliga rättigheter, såsom efterlevnaden av de olika artiklarna i FN:s allmänna förklaring och båda konventioner om de mänskliga rättigheterna, bland vilka yttrande-, mötes- och religionsfriheten ingår som centrala element. Sverige har inom FN:s ram också verkat för tillkomsten av en särskild FN-deklaration om avskaffande av alla former av ofördragsamhet och diskriminering som riktas mot religioner eller trosuppfattningar. Deklarationen i fråga avses utgöra ett första steg mot eliminering av sådan intolerans och senare förhoppningsvis kunna följas av en konvention i ämnet. Frågan har dock visat sig vara starkt kontroversiell, och FN-arbetet härpå har nu förhållits i sammanlagt 16 år.

Också i slutakten från den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK), som tillkom år 1975 efter två och ett halvt års arbete och med Sveriges aktiva deltagande, finns bland de principer som skall vara vägledande för förbindelserna mellan de deltagande staterna artiklar om respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, däri inbegripet tanke-, samvets-, religions- och trosfrihet. När konkreta övergrepp mot olikfärdighet i Östeuropa i samhälls- och religiösa frågor utifrån påtalats under åberopande av dessa principer, har emellertid närmast berörda stater med skärpa avvisat sådan kritik som otillåten inblandning i deras inre angelägenheter.

Det torde mot denna bakgrund få bedömas som utsiktslöst att i enlighet med motionärernas önskan uppta regeringsförhandlingar med Sovjetunionen i syfte att öppna dess gränser för införsel och spridning av biblar och annan kristen litteratur. I den ideologiska avskärmingssituation som kännetecknar Sovjetunionen är f.ö. även införseln av allmän litteratur, tidskrifter och dagstidningar från länder utanför östblocket strängt begränsad och övervakad.

Visserligen är bibeln inte någon i Sovjetunionen i och för sig förbjuden skrift, men den får av allt att döma tryckas endast i mycket begränsade upplagor och den tillhandahålls heller inte för öppen försäljning. Detsamma gäller annan kristen litteratur. Den uppenbara bristen på biblar i förhållande till den verkliga efterfrågan har bl. a. fått till följd en rad uppmärksammade fall av införsel- eller smugglingsförsök, mot vilka de sovjetiska myndigheterna energiskt ingripit. Det är dock veterligen inte förbjudet att införa en bibel för personligt bruk i Sovjetunionen. Enligt vad utskottet erfarit har det även förekommit att vissa kristna organisationer i västländer i några fall fått

sovjetmyndigheternas tillstånd att till officiellt godtagna kyrkosamfund i Sovjetunionen översända mindre upplagor av bibeln. Dylika direktkontakter mellan kyrkliga organisationer eller samfund synes erbjuda den bästa möjligheten för att åtminstone i någon mån nå de syften som motionärerna eftersträvar.

Motionen torde därmed få anses besvarad.

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar motionen 1977/78:1014 besvarad med vad utskottet anför.

Stockholm den 5 december 1978

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Anna Lisa Lewén-Eliasson (s), förste vice talmannen Torsten Bengtson (c), Anna-Lisa Nilsson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Gunnel Jonäng (c), Ingrid Sundberg (m), Sture Ericson (s), David Wirmark (fp), Karin Söder (c), Jan Bergqvist (s), Bengt Silfverstrand (s) och Axel Andersson (s).

